

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ & Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΝΩ ΚΑΛΕΝΤΙΝΗΣ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Κ.Π. Καβάφης· οκτώ ποιήματα: ιστορικές, ερμηνευτικές και εικαστικές προσεγγίσεις

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2013 – 2014

Συντελεστές έργου:

οι μαθητές της Α΄ Λυκείου και Γ΄ Γυμνασίου του Λυκείου και Γυμνασίου αντίστοιχα Άνω Καλεντίνης (αλφαβητικά)

Α΄ Λυκείου:

Γεροδήμου Αναστασία
Καραμπίκας Παναγιώτης
Κομπογιάννη Ιλιάννα
Μπλάτσιος Νικόλαος
Ντούλα Βαρβάρα
Πανάγου Δήμητρα
Σακκά Θεοδώρα

Γ΄ Γυμνασίου:

Γρέβιας Ευάγγελος
Δήμου Αικατερίνη
Ζαχάρη Ανδριανή
Ζαχάρης Παναγιώτης
Καράλη Παναγιώτα
Τολιάκη Ευαγγελία
Τριανταφύλλου Δήμητρα

Τσούλου Ελένη
Τσοφύλας Ιωάννης

Τσακανίκα Γεωργία
Τσόκος Χριστόφορος

Υπεύθυνοι του Εκπαιδευτικού Προγράμματος: Γουσταύος Σάμιος, ΠΕ05
Χρήστος Γιαννόπουλος, ΠΕ09

Εικόνα εξώφυλλου: προσωπογραφία Κ.Π. Καβάφη, Ζαχάρη Ανδριανή

Προλογικό σημείωμα

Η ιστορία και η μυθολογία αποτέλεσαν πηγή αναφοράς για την άρθρωση του ποιητικού λόγου του Κ.Π. Καβάφη. Στο μεγαλύτερο μέρος του έργου του, ακόμα και σε εκείνα τα ποιήματά του που δεν είναι ιστορικά, βρίσκεται σε ανοιχτό διάλογο με την ιστορία. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του: «Ποτέ μου δεν θα μπορούσα να γράψω μυθιστόρημα ή θέατρον· αλλ' αισθάνομαι μέσα μου 125 φωνές να με λένουν ότι θα μπορούσα να γράψω ιστορίαν».

Η ανακήρυξη από την UNESCO και το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων του έτους 2013 ως *Έτος Κ.Π. Καβάφη*, στάθηκε η ιδανικότερη αφορμή για την εκπόνηση Διαθεματικού Πολιτιστικού Προγράμματος προσανατολισμένου στην προσέγγιση ιστορικών και

μυθολογικών στοιχείων σε ποιήματα του Καβάφη, στην ανίχνευση της υπαινικτικής διαχρονικής χρήσης-λειτουργίας τους και στην εικαστική απόδοσή τους.

Ένα τέτοιο λογοτεχνικό και εικαστικό εργαστήρι, με τίτλο ‘Κ.Π. Καβάφης: οκτώ ποιήματα: ιστορικές, ερμηνευτικές και εικαστικές προσεγγίσεις. Έκθεση μαθητικής ζωγραφικής και βιβλίου’, πεντάμηνης διάρκειας (Νοέμβριος 2013 - Απρίλιος 2014), δημιούργησαν δεκαοκτώ μαθητές της Α΄ Λυκείου και Γ΄ Γυμνασίου Άνω Καλεντίνης. Η αριθμητική αυτή επιλογή, ήταν αποτέλεσμα συνεκτίμησης των χωροχρονικών παραμέτρων της δράσης ενώ παράλληλα έχει και συμβολικό χαρακτήρα, καθώς οκτώ ήταν τα ποιήματα με τα οποία ο Γρηγόριος Ξενόπουλος παρουσίασε, πρώτος, τον Καβάφη στην Ελλάδα, από το περιοδικό *Παναθήναια*, το 1903.

Με το παρόν ψηφιακό λογοτεχνικό λεύκωμα, που στοιχειοθετούν ιστορικές, ερμηνευτικές και εικαστικές εργασίες καθώς και μία αυτοβιογραφική συνέντευξη με τον ποιητή, η οποία παρατίθεται στο Επίμετρο, οι μαθητές μας συμμετέχουν στις εκδηλώσεις μνήμης και στις εκπαιδευτικές δράσεις για τα 150 χρόνια από τη γέννηση και τα 80 χρόνια από το θάνατο του Αλεξανδρινού ποιητή Κ.Π. Καβάφη, του κορυφαίου ίσως ποιητή του 20^{ου} αιώνα παγκοσμίως, σύμφωνα με αναλύσεις ξένων μελετητών.

Τα Άλογα του Αχιλλέως

Τον Πάτροκλο σαν είδαν σκοτωμένο,
που ήταν τόσο ανδρείος, και δυνατός, και νέος,
άρχισαν τ' άλογα να κλαίνε του Αχιλλέως·
η φύσις των η αθάνατη αγανακτούσε
για του θανάτου αυτό το έργον που θωρούσε.
Τίναζαν τα κεφάλια των και τες μακρυές χαίτες κουνούσαν,
την γη χτυπούσαν με τα πόδια, και θρηνούσαν
τον Πάτροκλο που νοιώθανε άψυχο — αφανισμένο —
μια σάρκα τώρα ποταπή — το πνεύμα του χαμένο —
ανυπεράσπιστο — χωρίς πνοή —
εις το μεγάλο τίποτε επιστραμένο απ' την ζωή.

Τα δάκρυα είδε ο Ζευς των αθανάτων
αλόγων και λυπήθη. «Στου Πηλέως τον γάμο»
είπε «δεν έπρεπ' έτσι άσκεπτα να κάμω·
καλλίτερα να μην σας δίναμε, άλογά μου
δυστυχισμένα! Τι γυρεύατ' εκεί χάμου
στην άθλια ανθρωπότητα πούναι το παίγνιον της μοίρας.
Σεις που ουδέ ο θάνατος φυλάγει, ουδέ το γήρας
πρόσκαιρες συμφορές σας τυραννούν. Στα βάσανά των
σας έμπλεξαν οι άνθρωποι.»— Όμως τα δάκρυά των
για του θανάτου την παντοτινή
την συμφοράν εχύνανε τα δυο τα ζώα τα ευγενή.

1896

Ιστορική προσέγγιση

Ο Πάτροκλος ήταν επιστήθιος φίλος του Αχιλλέα. Συμμετείχε στον Τρωικό Πόλεμο. Σε μία φάση της μάχης όπου οι Αχαιοί πιέζονταν δεινά από τους Τρώες, ο Πάτροκλος ζήτησε από τον Αχιλλέα να περιβληθεί αυτός την πανοπλία εκείνου προσδοκώντας ότι θα εκφόβιζε τους Τρώες. Επιτίθεται επικεφαλής των Μυρμιδόνων και κατά τη διάρκεια εφόδου για την άλωση της Τροίας έγινε μονομαχία με τον Έκτορα, ο οποίος τον σκότωσε και του αφαίρεσε τον οπλισμό.

Στη μάχη, τον Πάτροκλο είχαν φέρει τα άλογα του Αχιλλέα, ο Ξάνθος κι ο Βαλίας. Τα άλογα αυτά ήταν το γαμήλιο δώρο του Ποσειδώνα στον Πηλέα, τον πατέρα του Αχιλλέα.

Στη ραψωδία Ρ της *Ιλιάδας* (426-449) τα άλογα του Αχιλλέα, που είχαν προαιστανθεί το θάνατο του Πάτροκλου, νιώθουν βαθιά θλίψη και θρηγούν, όπως οι άνθρωποι, για το χαμό του γενναίου τους ηνίοχου. Ο Δίας αναρωτιέται για την ορθότητα της απόφασής του, να δώσει σε θνητό άνθρωπο τα αθάνατα άλογα και δηλώνει πως δεν υπάρχει δυστυχέστερο πλάσμα στη γη από τον άνθρωπο.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Ο Κ.Π. Καβάφης, που εμπνεύστηκε από το περιστατικό αυτό των αλόγων που θρηγούν και βασανίζονται, συνέθεσε το ποίημα αυτό παρουσιάζοντας και αυτός το Δία να αναρωτιέται αν έκανε καλά να δώσει τα αθάνατα άλογα σε έναν θνητό, στον Πηλέα, και να τα μπλέξει σε ανθρώπινα βάσανα. Στο ποίημα αναδεικνύεται το βάθος της τραγωδίας του ανθρώπου. Το σκληρό πεπρωμένο του, η βεβαιότητα του θανάτου, δεν αφήνουν ανεπηρέαστα και αυτά ακόμα τα αθάνατα άλογα που συμπάσχουν.

Σακκά Θεοδώρα

Γρέβιας Ευάγγελος

Τρώες

Είν' η προσπάθειές μας, των συφοριασμένων·
είν' η προσπάθειές μας σαν των Τρώων.
Κομμάτι κατορθώνουμε· κομμάτι
παίρνουμ' επάνω μας· κι αρχίζουμε

νάχουμε θάρρος και καλές ελπίδες.

Μα πάντα κάτι βγαίνει και μας σταματά.
Ο Αχιλλεύς στην τάφρον εμπροστά μας
βγαίνει και με φωνές μεγάλες μάς τρομάζει.—

Είν' η προσπάθειές μας σαν των Τρώων.
Θαρρούμε πως με απόφασι και τόλμη
θ' αλλάξουμε της τύχης την καταφορά,
κ' έξω στεκόμεθα ν' αγωνισθούμε.

Αλλ' όταν η μεγάλη κρίσις έλθει,
η τόλμη κι η απόφασίς μας χάνονται·
ταράττεται η ψυχή μας, παραλύει·
κι ολόγυρα απ' τα τείχη τρέχουμε
ζητώντας να γλυτώσουμε με την φυγή.

Όμως η πτώσις μας είναι βεβαία. Επάνω,
στα τείχη, άρχισεν ήδη ο θρήνος.
Των ημερών μας αναμνήσεις κλαιν κ' αισθήματα.
Πικρά για μας ο Πρίαμος κ' η Εκάβη κλαίνε.

1900

Ιστορική προσέγγιση

12^{ος} αι. π.Χ. Τροία ή *Ιλιον*, **μυθική** πόλη, θέατρο του **Τρωικού πολέμου**.

Ο Δίας θέλοντας να δώσει λύση στην θεϊκή διαμάχη μεταξύ Αθηνάς, Ήρας και Αφροδίτης, την οποία προκάλεσε η Έριδα δίνοντάς τους ένα χρυσό μήλο με την αναγραφή *στην ομορφότερη*, τις παρέπεμψε στον Τρώα πρίγκιπα Πάρι, που επέλεξε την Αφροδίτη. Ως ανταμοιβή για την κρίση του, η Αφροδίτη έκανε την Ελένη, την πιο όμορφη θνητή γυναίκα, να τον ερωτευθεί και να τον ακολουθήσει στην Τροία. Αμέσως μετά την αρπαγή της, ο Αγαμέμνονας, ο βασιλιάς των Μυκηνών και αδελφός του άντρα της Ελένης, Μενέλαου, ηγήθηκε γενικευμένης εκστρατείας των Ελλήνων και πολιορκήσε την Τροία για δέκα χρόνια. Μετά τον θάνατο πολλών ηρώων, η πόλη αλώθηκε χάρη στο τέχνασμα του Δούρειου Ίππου. Όσοι Τρώες πρόλαβαν, πολέμησαν απεγνωσμένα με πείσμα, παρόλο που βρέθηκαν αιφνιδιασμένοι, ανοργάνωτοι και χωρίς κάποιον ηγέτη να τους καθοδηγήσει. Την κατάληψη της πόλης από τους Αχαιούς ακολούθησε λεηλασία και ολοσχερής καταστροφή.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Στο ποίημα παρουσιάζεται η τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης. Μετά τις πρόσκαιρες επιτυχίες, όπως ο Πρίαμος και η Εκάβη θρηνούν το θάνατο του Έκτορα αισθανόμενοι ανήμποροι να αποτρέψουν το επερχόμενο τέλος της Τροίας, το ίδιο και οι άνθρωποι. Και την αίσθηση της επιτυχίας να βιώσουν, αυτή δεν θα είναι παρά προσωρινή, καθώς, δανειζόμενοι τους στίχους από το β' στάσιμο της 'Αντιγόνης' του Σοφοκλή *ο βίος των θνητών καιρό δε σέρνεται πολύ έξω από της συμφοράς το μονοπάτι*.

Το ποίημα φαίνεται πως διακρίνει ακραία διάθεση ματαιότητας και απαισιοδοξίας, η οποία δεν είναι σε καμία περίπτωση ιδεατός τρόπος αντιμετώπισης της ζωής και των δυσκολιών της. Η δειλία, η εγκατάλειψη της προσπάθειας, η προεξόφληση της αποτυχίας είναι ιδιότητες ενός ανθρώπου που δεν έχει ανακαλύψει τον εαυτό του ούτε τα μύχια της ανθρώπινης ύπαρξης. Μήπως τελικά μας ωθεί ο ποιητής σε μία τέτοια ανακάλυψη; Μήπως τελικά μέσα από τη συνειδητοποίηση της τραγικότητας ενός τέτοιου λιπόψυχου βίου μας προτρέπει στην ακύρωσή του;

Ο Βασιλεύς Δημήτριος

*Ωσπερ ου βασιλεύς, αλλ' υποκριτής, μεταμ-
φιέννυται χλαμύδα φαιάν αντί της τραγικής
εκείνης, και διαλαθών υπεχώρησεν.*

Πλούταρχος, Βίος Δημητρίου

Σαν τον παραίτησαν οι Μακεδόνες
κι απέδειξαν πως προτιμούν τον Πύρρο
ο βασιλεύς Δημήτριος (μεγάλην
είχε ψυχή) καθόλου — έτσι είπαν —
δεν φέρθηκε σαν βασιλεύς. Επήγε
κ' έβγαλε τα χρυσά φορέματά του,
και τα ποδήματά του πέταξε
τα ολοπόρφυρα. Με ρούχ' απλά
ντύθηκε γρήγορα και ξέφυγε.
Κάμνοντας όμοια σαν ηθοποιός
που όταν η παράστασις τελειώσει,
αλλάζει φορεσιά κι απέρχεται.

Ιστορική προσέγγιση

288 π.Χ. Ο Δημήτριος Α΄ ο Πολιορκητής, γιος του επιφανούς στρατηγού του Αλεξάνδρου, **Αντίγονου του Μονόφθαλμου** και ένας από τους **Διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου**, σχεδιάζει να πραγματοποιήσει το πιο φιλόδοξο όνειρό του: την ανάκτηση του συνόλου των εδαφών που κάποτε κυβέρνησε ο πατέρας του. Για το σκοπό αυτό συγκροτεί έναν πανίσχυρο στρατό, συγκεντρώνοντας 98.000 πεζούς και 12.000 ιππείς ενώ παράλληλα παραγγέλλει πρωτοποριακής τεχνολογίας πλοία σε διάφορους ναύσταθμους.

Αποφασισμένοι να βάλουν τέλος στις φιλοδοξίες του Δημητρίου, οι τρεις ανταγωνιστές του **Σέλευκος, Πτολεμαίος** και **Λυσίμαχος**, συμμαχούν εναντίον του προσεταιριζόμενοι και τον **Πύρρο**. Ο Πτολεμαίος έπλευσε στα ελληνικά ύδατα με δυνατό **στόλο** και υποκίνησε επανάσταση των πόλεων κατά του Μακεδόνα βασιλιά, ενώ ταυτόχρονα οι Λυσίμαχος και Πύρρος εισέβαλαν στη Μακεδονία προκαλώντας καταστροφές και λεηλασίες. Οι Μακεδόνες, κουρασμένοι από τους συνεχείς πολέμους και αγανακτισμένοι από την εκκεντρική και αλαζονική συμπεριφορά του Δημητρίου, άρχισαν να εγκαταλείπουν το στρατόπεδό του, προσχωρώντας στις γραμμές των εχθρών του και κυρίως στου Πύρρου, τον οποίο και είχαν σε μεγάλη εκτίμηση. Αντιλαμβανόμενος πως το τέλος πλησιάζει, ο Δημήτριος εγκατέλειψε κρυφά το στρατόπεδό του μεταμφιεσμένος με σκούρα ρούχα με κατεύθυνση την **Κασσάνδρεια**. Μετά από επτά χρόνια διακυβέρνησης από τον Δημήτριο, η Μακεδονία διαιρέθηκε ανάμεσα στο βασιλιά της Ηπείρου Πύρρο και στο Λυσίμαχο.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Στο ποίημα στηλιτεύεται, με έντονα ειρωνική διάθεση, η συμπεριφορά του Μακεδόνα βασιλέα Δημητρίου Α΄ Πολιορκητή. Ο τελευταίος, όχι μόνο δεν φέρθηκε σαν αληθινός ηγέτης δίνοντας τη δύσκολη αυτή μάχη, αλλά όταν τον εκθρόνισαν οι στρατιώτες του για να αποφύγουν τη σύγκρουση με το συνασπισμένο στράτευμα του Πτολεμαίου Α΄ της Αιγύπτου, του Σελεύκου Α΄ της Συρίας, του Λυσίμαχου της Θράκης και του Πύρρου της Ηπείρου, ξέφυγε κρυφά, αλλάζοντας τα ακριβά βασιλικά του ρούχα με φτωχικά, σαν ηθοποιός, που, όταν τελειώσει η παράσταση, αλλάζει φορεσιά και φεύγει.

Ο ποιητής παρομοιάζει τη ζωή ως μία θεατρική σκηνή, υποδηλώνοντας ταυτόχρονα τη ματαιότητα των επίγειων μεγαλείων.

Γεροδήμου Αναστασία

Καράλη Παναγιώτα

Θερμοπύλες

Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες·
δίκαιοι κ' ίσιοι σ' όλες των τες πράξεις,
αλλά με λύπη κιάλας κ' ευσπλαχνία·
γενναίοι οσάκις είναι πλούσιοι, κι όταν
είναι πτωχοί, πάλ' εις μικρόν γενναίοι,
πάλι συντρέχοντες όσο μπορούνε·
πάντοτε την αλήθεια ομιλούντες,
πλην χωρίς μίσος για τους ψευδομένους.

Και περισσότερη τιμή τούς πρέπει
όταν προβλέπουν (και πολλοί προβλέπουν)
πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος,
κ' οι Μήδοι επί τέλους θα διαβούνε.

1903

Ιστορική προσέγγιση

480 π.Χ. Οι Πέρσες δέκα χρόνια μετά την ήττα από τους Έλληνες στη μάχη του Μαραθώνα, είναι πλέον έτοιμοι για την τρίτη εκστρατεία κατά της Ελλάδας, στην προσπάθειά τους να επεκταθούν στην Ευρώπη. Οι Έλληνες αποφασίζουν να κλείσουν το στενό πέρασμα των **Θερμοπυλών**, από όπου ο Ξέρξης Α΄, βασιλιάς της Περσίας, θα αναγκαστούν να περάσει για να φτάσει στη Νότια Ελλάδα. Οι Έλληνες οπλίτες –χίλιοι Λακεδαιμόνιοι και τρεις χιλιάδες Πελοποννήσιοι– με αρχηγό το βασιλιά της Σπάρτης Λεωνίδα αποκρούουν τον περσικό στρατό που αριθμεί εκατοντάδες χιλιάδες άνδρες. Τη δεύτερη μέρα της μάχης, ο Εφιάλτης, Έλληνας κάτοικος μιας γειτονικής κωμόπολης, υποδεικνύει στο Ξέρξη μυστικό πέρασμα προκειμένου να περικυκλώσει τους Έλληνες, ένα μονοπάτι του βουνού Καλλίδρομο. Στο πεδίο της μάχης θα απομείνουν τριακόσιοι Σπαρτιάτες και επτακόσιοι Θεσπιείς όπου αγωνίσθηκαν μέχρι που όλες οι ελληνικές δυνάμεις εξοντώθηκαν.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Η Μάχη των Θερμοπυλών έχει καταγραφεί στην παγκόσμια ιστορία ως ύψιστο παράδειγμα αυταπάρνησης, αυτοθυσίας και υπακοής στην πατρίδα.

Έπαινος για όσους θέτουν στη ζωή τους «Θερμοπύλες», για όσους θεμελιώνουν τη ζωή τους σε πανανθρώπινα ιδανικά και υψηλές αξίες, μαχόμενοι διαρκώς για την υπεράσπισή τους. Η μεγαλύτερη τιμή αξίζει στους ανθρώπους εκείνους που παραμένουν ακλόνητοι στις αρχές και πεποιθήσεις τους, χωρίς ίχνος ηττοπάθειας ή συμβιβασμού, κι αν αισθάνονται πως ο σκοπός για τον οποίο παλεύουν είναι καταδικασμένος.

Ιθάκη

Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη,
να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τους Λαιστρυγόνας και τους Κύκλωπας,
τον θυμωμένο Ποσειδώνα μη φοβάσαι,
τέτοια στον δρόμο σου ποτέ σου δεν θα βρεις,
αν μέν' η σκέψις σου υψηλή, αν εκλεκτή
συγκίνησις το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει.
Τους Λαιστρυγόνας και τους Κύκλωπας,
τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,
αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,
αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.

Να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος.
Πολλά τα καλοκαιρινά πρωιά να είναι
που με τι ευχαρίστησι, με τι χαρά
θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοειδωμένους·
να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικικά,
και τες καλές πραγμάτειες ν' αποκτήσεις,

σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια κ' έβενους,
και ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής,
όσο μπορείς πιο άφθονα ηδονικά μυρωδικά·
σε πόλεις Αιγυπτιακές πολλές να πας,
να μάθεις και να μάθεις απ' τους σπουδασμένους.

Πάντα στον νου σου νάχεις την Ιθάκη.
Το φθάσιμον εκεί είν' ο προορισμός σου.
Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλά να διαρκέσει·
και γέρος πια ν' αράξεις στο νησί,
πλούσιος με όσα κέρδισες στον δρόμο,
μη προσδοκώντας πλούτη να σε δώσει η Ιθάκη.

Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι.
Χωρίς αυτήν δεν θάβγαινες στον δρόμο.
Άλλα δεν έχει να σε δώσει πια.

Κι αν πτωχική την βρεις, η Ιθάκη δεν σε γέλασε.
Έτσι σοφός που έγινες, με τόση πείρα,
ήδη θα το κατάλαβες η Ιθάκες τι σημαίνουν.

Ιστορική προσέγγιση

Μετά τη λήξη του Τρωικού πολέμου, ο Οδυσσέας, μυθικός βασιλιάς της Ιθάκης, επιστρέφει στην πατρίδα του, την Ιθάκη. Το ταξίδι αυτό εξελίσσεται σε δεκάχρονη περιπλάνηση. Οι περιπέτειες του Οδυσσέα και των συντρόφων του αρχίζουν με την πλεύση και τη μάχη στην χώρα των Κικόνων, την περιπέτεια στη χώρα των Λωτοφάγων και στη συνέχεια στη χώρα των Κυκλώπων. Εκεί, παγιδευμένοι στη σπηλιά του Πολύφημου, ο Οδυσσέας τον τυφλώνει προκαλώντας την οργή του Ποσειδώνα. Στο νησί του Αιόλου, ο ομώνυμος Θεός δίνει στον Οδυσσέα έναν ασκό με όλους τους ανέμους αφήνοντας μόνο τον ούριο Ζέφυρο να πνέει ευνοϊκά. Πλησιάζοντας όμως στην Ιθάκη, οι σύντροφοι του Οδυσσέα τον ανοίγουν, οι άνεμοι ελευθερώνονται παρασύροντας το καράβι του Οδυσσέα μέχρι το νησί των Λαιστρυγόνων. Στη συνέχεια, με νέους κινδύνους θα βρεθεί αντιμέτωπος ο Οδυσσέας με τους συντρόφους του: Κίρκη, Άδης, Σειρήνες, το στενό της Σκύλας και της Χάρυβδης, το νησί του Θεού Ήλιου.

Στο νησί του Ήλιου, οι εναπομείναντες σύντροφοί του βρίσκουν το θάνατο και αυτός παρασυρόμενος από τα κύματα φτάνει μόνος του στο νησί της Καλυψούς. Με την Καλυψώ μένει για επτά χρόνια πριν αποχωρήσει με μια σχεδία και, μετά την τρικυμία που προκαλεί ο Ποσειδώνας, καταλήγει στο νησί των Φαιάκων.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Η *Ιθάκη* έχει τον πυρήνα της στο ποίημα του Πετρώνιου 'Exhortation ad Ulysses'. Ο Καβάφης μετάπλασε την ιδέα εμπνευσμένος επίσης από το μύθο του ομηρικού Οδυσσέα και τον προορισμό του, την «Ιθάκη», η οποία υποδηλώνει τα όνειρα, τις φιλοδοξίες, το σκοπό που θέτει ο άνθρωπος στη ζωή του και το ταξίδι, την πορεία για την πραγματοποίησή τους. Σημασία για τον ποιητή δεν έχει ο προορισμός, αλλά το ίδιο το ταξίδι, η διαδρομή δηλαδή που θα πρέπει να διανύσει προκειμένου να φτάσει στην επίτευξη των στόχων του. Και όσο μεγαλύτερο είναι το ταξίδι τόσο περισσότερες οι γνώσεις, οι εμπειρίες, οι διδαχές που θα αποκτήσει ο άνθρωπος στην αέναη προσπάθεια ολοκλήρωσης της προσωπικότητάς του. Μόνο μέσα από την τριβή με καταστάσεις της ζωής ο άνθρωπος μπορεί να ανακαλύψει τον γνήσιο εαυτό του και την ίδια

ακόμα αλήθεια της ζωής. Γι' αυτό άλλωστε και αυτό που είναι τελικά σημαντικό δεν θα πρέπει να είναι το φθάσιμο στον τελικό προορισμό αλλά η πορεία σε αυτόν.

Μπλάτσιος Νικόλαος

Τσακανίκα Γεωργία

Απολείπειν ο θεός Αντώνιον

Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θίασος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές --
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανοφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πείς πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου·
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Ιστορική προσέγγιση

30 π.Χ. Παραμονή της κρίσιμης αναμέτρησης του Ρωμαίου στρατηγού Μάρκου Αντώνιου με τον Οκταβιανό στην πολιορκημένη Αλεξάνδρεια. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, τα μεσάνυχτα ακούστηκαν ήχοι μελωδικών οργάνων και αλαλαγμοί. Οι κάτοικοι της Αλεξάνδρειας ερμήνευσαν το γεγονός ως την εγκατάλειψη του Αντώνιου από τον προστάτη θεό του το Διόνυσο, ο οποίος περνούσε μαζί με το θίασο του, δηλαδή τη συνοδεία του, στο εχθρικό στρατόπεδο

Ερμηνευτική προσέγγιση

Ο ποιητής υποδεικνύει στον Μάρκο Αντώνιο, άνθρωπο φιλόδοξο με αξιοζήλευτη ζωή, να αντιμετωπίσει το επερχόμενο τέλος με αξιοπρέπεια και ρεαλισμό. Ο άνθρωπος πρέπει να είναι προετοιμασμένος να δέχεται την αποτυχία και τη συμφορά υιοθετώντας μια τέτοια στάση που να τη διακρίνει αξιοπρέπεια. Να μην απογοητεύεται, όταν η ζωή τον οδηγεί σε ματαίωση των σχεδίων του. Είμαστε σχεδόν «καταδικασμένοι» με θάρρος να αντιμετωπίζουμε τη διάψευση των ελπίδων, χωρίς αυταπάτες να αποδεχόμαστε την πραγματικότητα, όσο σκληρή κι αν είναι. Το τέλος όσων αγαπήσαμε ή μοχθήσαμε να αποκτήσουμε, η αιφνίδια απομάκρυνσή μας από την *Αλεξάνδρεια*, δεν είναι αφετηρία ανώφελου θρήνου ή λιποψυχίας. Αντίθετα, είναι οι καταστάσεις εκείνες που σφυρηλατούν στον άνθρωπο τις απαραίτητες ιδιότητες προκειμένου να ανταπεξέρχεται στις δυσκολίες και δυσάρεστες εξελίξεις της ζωής, μετατρέποντάς τες σε διδακτικές εμπειρίες.

Νέοι της Σιδώνας (400 μ.Χ.)

Ο ηθοποιός που έφεραν για να τους διασκεδάσει
απήγγειλε και μερικά επιγράμματα εκλεκτά.

Η αίθουσα άνοιγε στον κήπο επάνω·
κ' είχε μιαν ελαφρά ευωδία ανθέων
που ενώνονταν με τα μυρωδικά
των πέντε αρωματισμένων Σιδωνίων νέων.

Διαβάσθηκαν Μελέαγρος, και Κριναγόρας, και Ριανός.
Μα σαν απήγγειλεν ο ηθοποιός,
«Αισχύλον Ευφορίωνος Αθηναίων τόδε κεύθει -»
(τονίζοντας ίσως υπέρ το δέον
το «αλκήν δ' ευδόκιμον», το «Μαραθώνιον άλσος»),
πετάχθηκεν ευθύς ένα παιδί ζωηρό,
φανατικό για γράμματα, και φώναξε·

« Α δεν μ' αρέσει το τετράστιχον αυτό.
Εκφράσεις τοιούτου είδους μοιάζουν κάπως σαν λιποψυχίες.
Δώσε — κηρύττω — στο έργον σου όλην την δύναμί σου,
όλην την μέριμνα, και πάλι το έργον σου θυμήσου
μες στην δοκιμασίαν, ή όταν η ώρα σου πια γέρνει.
Έτσι από σένα περιμένω κι απαιτώ.
Κι όχι απ' τον νου σου ολότελα να βγάλεις
της Τραγωδίας τον Λόγο τον λαμπρό —
τι Αγαμέμνονα, τι Προμηθέα θαυμαστό,
τι Ορέστου, τι Κασσάνδρας παρουσίες,
τι Επτά επί Θήβας— και για μνήμη σου να βάλεις
μ ό ν ο που μες στων στρατιωτών τες τάξεις, τον σωρό
πολέμησες και συ τον Δάτι και τον Αρταφέρνη.»

Ιστορική προσέγγιση

400 μ.Χ. Σιδώνα. *Εξελληνισμένη πόλη στα παράλια της Φοινίκης, επαρχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.*

Μία παρέα νέων για να διασκεδάσουν καλούν έναν ηθοποιό να τους απαγγείλει επιγράμματα. Βασική τους μέριμνα η πολυτέλεια και η πνευματική τους καλλιέργεια. Ουσιαστική αίσθηση εθνικής ταυτότητας δεν έχουν καθώς η πόλη τους, η Σιδώνα, πριν από τους Ρωμαίους ήταν τμήμα της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου ενώ ακόμα παλαιότερα εξουσία σε αυτήν είχαν ασκήσει οι Πτολεμαίοι και οι Σελευκίδες. Η ανάγνωση από τον ηθοποιό του επιτάφιου επιγράμματος του Αισχύλου

*Αίσχύλον Εύφορίωνος Ἄθηναϊον τόδε κεύθει
μνήμα καταφθίμενον πύροφόροιο Γέλας·
ἀλκίην δ' εὐδόκιμον Μαραθώνιον ἄλσος ἄν εἴποι
καί βαρυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος*

προκαλεί την αγανάκτηση ενός από τους νέους, καθώς ο μεγάλος δραματικός ποιητής, θέλοντας να προβάλλει τα σημαντικότερα στοιχεία της ταυτότητάς του, αναφέρεται στο γεγονός ότι συμμετείχε στη Μάχη του Μαραθώνα και δεν κάνει καμία μνεία στο σημαντικότερο ποιητικό του έργο.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Μέσα από τα λόγια του νέου, ο Καβάφης παρουσιάζει την αντίθεση των ιδανικών ανάμεσα σε δύο διαφορετικές εποχές, την αλλαγή του αξιακού συστήματος των ανθρώπων με την πάροδο του χρόνου. Ιδιότητες που θεωρούνταν αρετές κάποια εποχή εκφυλίζονται και κρίνονται δευτερεύουσες σε κάποια μεταγενέστερη περίοδο. Η μέριμνα για τη σφυρηλάτηση υψηλών ιδανικών, όπως της ελευθερίας και της

ανεξαρτησίας, φαίνεται να μην είναι στις προτεραιότητες ενός νέου, που δεν αισθάνεται ότι ανήκει σε κάποιο ιδιαίτερο έθνος, χωρίς πολιτειακή παιδεία, εκλαμβάνοντας ως μόνες αξίες της ζωής τη διασκέδαση και την τέχνη. Ο νέος αυτός λειτουργεί ως σύμβολο μιας εποχής χωρίς εθνική ταυτότητα και κοινωνική ευθύνη, όπου οι απολαύσεις της ζωής και η μαλθακότητα έχουν κυριαρχήσει.

Τσούλου Ελένη

Ζαχάρη Ανδριανή

Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες

Ανδρείοι σεις που πολεμήσατε και πέσατ' ευκλεώς·
τους πανταχού νικήσαντας μη φοβηθέντες,
Αμωμοι σεις, αν έπταισαν ο Δίαςος και ο Κριτόλαος.
Οταν θέλουν οι Έλληνες να καυχηθούν,
«Τέτοιους βγάζει το έθνος μας» θα λένε
για σας. Έτσι θαυμάσιος θάναι ο έπαινός σας. --

Εγράφη εν Αλεξανδρεία υπό Αχαιού·
έβδομον έτος Πτολεμαίου Λαθύρου.

1922

Ιστορική προσέγγιση

146 π.Χ. Η Αχαϊκή Συμπολιτεία, ομοσπονδία πόλεων της **Αχαΐας** που είχε δημιουργηθεί το 280 π.Χ. αποτελώντας σταδιακά το τελευταίο προπύργιο στον αγώνα κατά της ρωμαϊκής κυριαρχίας, οδηγείται στην καταστροφή και στην υποδούλωση στους Ρωμαίους. Ο **Κριτόλαος** και ο **Δάιος**, στρατηγοί της Αχαϊκής Συμπολιτείας, οδηγούν τους **Αχαιούς** στην τελική σύγκρουση με τους **Ρωμαίους**. Τα τραγικά στρατηγικά λάθη τους, η ασυνεννοησία και αναποτελεσματική διαχείριση των στρατιωτικών δυνάμεων στη μάχη της Σκάρφειας και στη μάχη της Λευκόπετρας, είχαν ως συνέπεια την πτώση της Αχαϊκής Συμπολιτείας και την μετατροπή της **Ελλάδας** σε ρωμαϊκή επαρχία με το όνομα **Αχαΐα**.

Ο Πτολεμαίος Θ' Σωτήρ Β' Λάθυρος (**139 – 81 π.Χ.**) ήταν ο ένατος φαραώ της **Δυναστείας των Πτολεμαίων**, η οποία κυβέρνησε την **Αίγυπτο** καθ' όλη τη διάρκεια της **ελληνιστικής περιόδου**. Ακολούθησε παθητική εξωτερική πολιτική χωρίς να μπορεί να κάνει την Αίγυπτο τη μεγάλη ανεξάρτητη δύναμη που κάποτε υπήρξε.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Ο ποιητής συνθέτει το ποίημα το 1922, έτος της μικρασιατικής καταστροφής, τιμώντας τους Έλληνες που πολέμησαν με γενναιότητα, αλλά ηττήθηκαν εξαιτίας των στρατηγικών λαθών και της αναποτελεσματικότητας των ηγετών τους.

Μέσα από τα λόγια ενός φανταστικού προσώπου, ενός Αχαιού που έζησε στα χρόνια της ηγεσίας του Πτολεμαίου του Λάθυρου, υμνεί το θάρρος και τη γενναιότητα των Ελλήνων της Αχαϊκής συμπολιτείας, που γνώρισαν συντριπτική ήττα από τους πανίσχυρους Ρωμαίους στην προσπάθεια

να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους, εξαιτίας της αδυναμίας των Κριτόλαου και Δίαιου να εφαρμόσουν απέναντί τους αποτελεσματική τακτική σε διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο.

Παρόμοια, οι λανθασμένες επιλογές της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, φέρνουν τον ελληνισμό το 1922 αντιμέτωπο με τη μεγαλύτερη καταστροφή της νεότερης ιστορίας. Μοιραία λάθη της πολιτικής ηγεσίας καταδικάζουν και πάλι, όπως το 146 π.Χ. με την υποδούλωση των Ελλήνων στους Ρωμαίους, τη γενναιότητα και αυτοθυσία του ελληνικού στρατού.

Ντούλα Βαρβάρα

Τσόκος Χριστόφορος



Δημοσίευση αποκλειστικής συνέντευξης της συντακτικής ομάδας του λογοτεχνικού περιοδικού Άνω Καλεντίνης 'Πολιτιστικά Χρονικά' με τον ποιητή Κ.Π. Καβάφη, Αλεξάνδρεια, 29 Απριλίου 1931

Ερώτηση: Κύριε Καβάφη, περιγράψτε τα παιδικά σας χρόνια.

Απάντηση: «Είμαι ένας Έλληνας της διασποράς. Γεννήθηκα στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου στις 29 Απριλίου 1863. Οι γονείς μου ήταν Κωνσταντινουπολίτες. Ήμουν ο μικρότερος μιας πολυμελούς οικογένειας: είχα έξι μεγαλύτερους αδελφούς. Ο πατέρας μου Πέτρος-Ιωάννης ήταν έμπορος. Μετά την Κωνσταντινούπολη, το Λονδίνο και το Λίβερπουλ, επέλεξε να εγκατασταθεί στην Αλεξάνδρεια, όπου και υπήρξε από τους ιδρυτές της Ελληνικής Κοινότητας. Ο θάνατός του το 1870, σε συνδυασμό με δυσχερείς οικονομικές συγκυρίες, ανάγκασε την μητέρα μου Χαρίκλεια να φύγει από την Αλεξάνδρεια μαζί μας το 1872, όταν εγώ ήμουν εννέα ετών, για να εγκατασταθεί στη Βρετανία. Μείναμε για δύο σχεδόν χρόνια στο Λίβερπουλ, στη συνέχεια για περίπου δύο χρόνια στο Λονδίνο και ύστερα για λιγότερο από έναν χρόνο ξανά στο Λίβερπουλ. Το 1877 επιστρέψαμε στην Αλεξάνδρεια. Εκεί, φοίτησα στο εμποροπρακτικό λύκειο «Ερμής». Η δεύτερη αυτή παραμονή μας στην Αλεξάνδρεια διακόπηκε βιαίως πριν περάσουν πέντε χρόνια, εξαιτίας των ταραχών που ακολούθησαν ένα εθνικιστικό στρατιωτικό κίνημα. Καταφύγαμε στο σπίτι του παππού μου στην Κωνσταντινούπολη. Κατά τον βομβαρδισμό της Αλεξάνδρειας από τον βρετανικό στόλο, καταστράφηκε ολοσχερώς το σπίτι της οικογένειάς μου με όλα τα υπάρχοντα, συμπεριλαμβανομένων των βιβλίων και των πρώτων χειρογράφων μου. Παραμείναμε, εγώ και η μητέρα μου, στην Κωνσταντινούπολη, περιμένοντας την αποζημίωση της ασφαλιστικής εταιρείας για το κατεστραμμένο σπίτι μας. Η αποζημίωση ήλθε τον Σεπτέμβριο του 1885 και τον επόμενο μήνα επιστρέψαμε οριστικά στην Αλεξάνδρεια. Μετά τον θάνατο της μητέρας μου, το 1899, συγκατοίκησα με τον αδελφό μου τον Παύλο και το 1907 μετακομίσαμε στο διαμέρισμα της οδού Lepsius 10. Την επόμενη χρονιά, ο Παύλος έφυγε για ταξίδι στο εξωτερικό και δεν επέστρεψε ποτέ στην Αίγυπτο και εγώ, σε ηλικία 45 ετών, μένω πλέον μόνος».

Ερώτηση: Τι επάγγελμα ασκούσατε παράλληλα με τη συγγραφική σας δραστηριότητα;

Απάντηση: «Στην αρχή, ήθελα να ασχοληθώ με τη δημοσιογραφία και να μπω στα πολιτικά. Μετά όμως τα παραιτήσα. Τα πρώτα χρόνια μετά την επιστροφή στην Αλεξάνδρεια άρχισα να εργάζομαι, όχι ακόμη συστηματικά, αλλάζοντας επαγγέλματα. Πάντως, ως δημοσιογράφος είχα μια σχετική υποαπασχόληση την περίοδο 1885-1892 στην εφημερίδα «Τηλέγραφος». Έχω ακόμα εργαστεί στα Χρηματιστήρια της Αλεξάνδρειας ως χρηματομεσίτης το

1888. Το 1889, προσελήφθη σε ένα κυβερνητικό γραφείο εξαρτώμενο από το Υπουργείο των Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου, στον Τρίτο Κύκλο Αρδεύσεων, παίρνοντας τη θέση έκτακτου έμμισθου υπαλλήλου το 1892, καθώς δεν είχα αιγυπτιακή υπηκοότητα ενώ την βρετανική υπηκοότητα την είχα αποκηρύξει θέλοντας να κρατήσω μόνον την ελληνική. Τη θέση αυτή την διατήρησα για τριάντα συναπτά έτη καθώς, όπως αργότερα έμαθα, εκτιμούσαν την ευσυνειδησία μου και τις γνώσεις μου στις ξένες γλώσσες: ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, αραβικά. Το 1922 παραιτήθηκα και ελευθερώθηκα απ' αυτό το μισητό πράγμα, καθώς μου αφαιρούσε χρόνο από την ποίηση».

Ερώτηση: Πότε χρονολογείτε την πολιτογράφησή σας ως ποιητή;

Απάντηση: «Το πρώτο μου ποίημα είναι το ‘Leaving Therapia’, γραμμένο στα αγγλικά και χρονολογημένο στις 2:30 μ.μ. της 16ης Ιουλίου 1882 ενώ το πρώτο χειρόγραφο μου είναι ένα ημερολόγιο σε αγγλική γλώσσα, το ίδιο έτος, με τίτλο: «Κωνσταντινουπολιάς – Ένα έπος», στο οποίο περιγράφω τις προετοιμασίες για την αναχώρηση της οικογένειάς μου από την Αλεξάνδρεια, το πολεμικό κλίμα των ημερών εκείνων, καθώς και το ταξίδι ως την Κωνσταντινούπολη.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, στις 3 Ιανουαρίου 1886, δημοσίευσα το πρώτο μου άρθρο ‘Το κοράλλιον υπό μυθολογικήν έποιν’ στην εφημερίδα ‘Κωνσταντινούπολις’, ενώ στις 27 Μαρτίου του ίδιου χρόνου δημοσίευσα το πρώτο του ποίημα με τίτλο ‘Βακχικών’, στο περιοδικό ‘Έσπερος’ της Λειψίας».

Ερώτηση: Μιλήστε μας για την ιδιαίτερη εκδοτική πρακτική που ακολουθείτε.

Απάντηση: «Είναι προσωπική μου επιλογή που δεν έχω τυπώσει ποτέ τα ποιήματά μου σε βιβλίο. Μάλιστα αρνήθηκα δύο σχετικές προτάσεις που μου έγιναν, μία για ελληνική έκδοση και μία για αγγλική μετάφραση των ποιημάτων μου, για την οποία μάλιστα ο εκδοτικός οίκος Hoggarth Press μου είχε αποστείλει σχετικό συμβόλαιο το 1925.

Προτιμώ να δημοσιεύω τα ποιήματα σε εφημερίδες, περιοδικά και ημερολόγια, και να τα τυπώνω ιδιωτικά σε μονόφυλλα, τεύχη και αυτοσχέδιες χρονολογικές ή θεματικές συλλογές, που μοιράζω στους ενδιαφερόμενους, σε 100 έως 400 αντίτυπα. Ειδικά για τις θεματικές συλλογές, αυτές αφορούν κυρίως την ιστορία, τη θρησκεία, τον απολεσθέντα χρόνο, τη φθορά και τον εγκλεισμό. Καμία εμπορική έκδοση των ποιημάτων μου δεν θα ήταν εναρμονισμένη με τη θεματική και δευτερευόντως τη χρονολογική ταξινόμηση του έργου μου».

Ερώτηση: Μιλήστε μας της για τη σύλληψη των ιδεών σας, για τον τρόπο συγγραφής.

Απάντηση: «Είναι αλήθεια πως το επάγγελμά μου ως κυβερνητικού υπαλλήλου τριάντα ολόκληρα απορροφούσε πολύτιμο χρόνο από το ποιητικό μου έργο. Πόσες φορές μες στην δουλειά μου ερχόταν μια ωραία ιδέα, μια σπάνια εικόνα, σαν ετοιμοκαμωμένοι αιφνίδιοι στίχοι, και αναγκαζόμουν να τα παραμελώ,

διότι η υπηρεσία δεν αναβάλλεται. Έπειτα σαν γυρνούσα σπίτι μου, γύρευα να της' ανακαλέσω αλλά μάταια. Και δικαίως. Μοιάζει σαν η Τέχνη να λέει: *Δεν είμαι μια δούλα εγώ· για να με διώχνεις σαν έρχομαι, και να 'ρχομαι σαν θες. Είμαι η μεγαλύτερη Κερά του κόσμου. Και αν με αρνήθηκες –προδότη και ταπεινέ- για το ελεεινά σου καλό σπίτι, για τα ελεεινά σου καλά ρούχα, για την ελεεινή καλή κοινωνική σου θέση, αρκέσου μ' αυτά λοιπόν και με τες λίγες στιγμές που όταν έρχομαι συμπίπτει να είσαι έτοιμος να με δεχθείς, βγαλμένος στην πόρτα να με περιμένεις, της έπρεπε να είσαι κάθε μέρα.*

Γράφω λίγα ποιήματα το χρόνο. Τα βασανίζω πολύ πριν πάρουν την οριστική της μορφή. Προσέχω ως την τελευταία λεπτομέρεια, όπως τη στίξη, τις περιόδους και τις παύσεις. Θα σας εξομολογηθώ μάλιστα πως με πιάνει τρομερός θυμός όταν το αποτέλεσμα δεν με ικανοποιεί. Από τα διαβάσματά μου, αποδελτιώνω λέξεις νέες, εξωτικές, λέξεις άγνωστες ή περιέργες. Αντιγράφω ολόκληρα αποσπάσματα σε κομμάτια χαρτί, κρατάω σημειώσεις από προφορικές κουβέντες και αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά, τα οποία καταχωρώ στο ερμηνευτικό λεξικό που έχω στη βιβλιοθήκη μου.

Τα ζωηρότερα γεγονότα δεν με εμπνέουν αμέσως. Χρειάζεται πρώτα να περάσει καιρός. Κατόπιν τα ενθυμούμαι και εμπνέομαι. Φροντίζω οι στίχοι των ποιημάτων μου να είναι περιεκτικοί, γι' αυτό και αρκετά ποιήματά μου έχουν τη μορφή επιγράμματος και τη συμπύκνωση, την αλληγορία και το διδακτικό τόνο του αποφθέγματος. Ξέρω πως η ποιητική μου γλώσσα μοιάζει ιδιότυπη και δεν ανήκει σε καμιά από τις γνωστές σχολές. Στη βασική της δομή είναι δημοτική ενώ σε άλλα ποιήματα χρησιμοποιώ τύπους της καθαρεύουσας, για να δώσω έναν ιδιαίτερο εκφραστικό τόνο σε κάποιους στίχους και να ενισχύσω το εννοιολογικό της ξάφνιασμα. Η γραμματική μου συνείδηση υποχωρεί αν η αισθητική μου **αντίληψη της γλώσσας** ενοχλείται ή αν με συμφέρει ποιητικά ένας νεωτερισμός. Δεν με ελκύει η ορισμένη στιχουργία. Γράφω δεκατετρασύλλαβο ή δεκαπεντασύλλαβο και το μικρότερο δεκασύλλαβο. Φυλάγω πάντοτε έναν ίαμβο. Η λαϊκή μας ποίηση είναι iamβική. Το μέτρο πρέπει να είναι σχετικό πάντοτε με την ιδέα».

Ερώτηση: Πρόσφατα, ο Κωστής Παλαμάς στο μελέτημά του ‘Quelques figures de la republique des lettres grecques’, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Le Figaro*, αναφερόμενος σε εσάς γράφει πως τα έργα σας του φαίνονται σαν σημειώματα που δεν καταδέχονται να γίνουν ποιήματα. Τι έχετε να σχολιάσετε;

Απάντηση: «Ο Κωστής Παλαμάς, φίλοι μου, είναι μεγάλος λυρικός ποιητής. Του Καβάφη, βέβαια, δεν του αρέσει η λυρική ποίηση, αλλά ο Παλαμάς είναι πράγματι ένας μεγάλος λυρικός ποιητής. Στο παρελθόν, ο Παλαμάς εκτιμούσε τη δουλειά μου. Πιστεύω, από όσα έχω μάθει, ότι η επικριτική στάση του απέναντι στο έργο μου οφείλεται σε άφρονες οπαδούς της ποίησής του, που του έδωσαν την εντύπωση ότι τον ειρωνεύομαι είτε πως υποσκάπτω τη φήμη του».

Ερώτηση: Τι έχετε να σχολιάσετε για τον χαρακτηρισμό που σας έχουν αποδώσει ως ‘πρωτίστως ιστορικός ποιητής’;

Απάντηση: «Εγώ είχα δύο ιδιότητες. Να κάνω ποιήματα και να γράψω ιστορία. Ιστορία δεν έγραψα κι είναι αργά πλέον. Τώρα θα πείτε, πως ξέρω ότι θα μπορούσα να γράψω ιστορία; Το καταλαβαίνω. Κάνω το πείραμα κι ερωτώ τον εαυτό μου: *Καβάφη, μπορείς να γράψεις μυθιστόρημα; Δέκα φωνές μου φωνάζουν όχι.* Κάνω πάλι το ερώτημα: *Καβάφη, μπορείς να γράψεις θέατρο; Εικοσιπέντε φωνές μου φωνάζουν πάλι όχι.* Κάνω πάλι το ερώτημα: *Καβάφη, μπορείς να γράψεις ιστορία; Εκατόν είκοσι πέντε φωνές μου λένε μπορείς να γράψεις.*

Η σχέση μου με την Ιστορία ξεκινάει πολύ νωρίς. Ήδη την τριετία 1878-1881 επιχείρησα να γράψω ένα ιστορικό λεξικό, το οποίο όμως σταμάτησα. Ο διάλογός μου με την ιστοριογραφία ήταν πράγματι εκτενής. Έχω μελετήσει αρχαίους έλληνες συγγραφείς και λατίνους σχεδόν όλους μεταφρασμένους στα γαλλικά και στα αγγλικά. Μεταξύ άλλων, ασχολήθηκα συστηματικά με το έργο του διαφωτιστή ιστορικού Γίββωνα *Ιστορία της παρακμής και πτώσεως της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας*, χρησιμοποιώντας σε αντιδιαστολή την *Ιστορία της Ελλάδος* του Γκροτ και την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου. Πέρα από τα βιβλία της βιβλιοθήκης μου, μεταχειρίστηκα βιβλία του αδελφού μου Ιωάννη και βιβλία φίλων μου. Ήμουν τακτικός τρόφιμος δανειστικών βιβλιοθηκών της Αλεξάνδρειας, της Πατριαρχικής βιβλιοθήκης καθώς και της δημόσιας Δημαρχιακής, από την οποία μάλιστα δανειζόμουν Συλλογές Επιγραφών.

Έχω υπολογίσει, βάσει των θεματικών ταξινομήσεων των ποιημάτων μου, ότι το ένα τρίτο αυτών είναι ιστορικής έμπνευσης. Αντλώ, κατά προτεραιότητα, τα θέματα των ιστορικών ποιημάτων, χρονικά από την περίοδο της ύστερης αρχαιότητας, την ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή και γεωγραφικά από την ευρύτερη περιοχή όπου εκτείνονται τα ελληνιστικά κράτη των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου. Τα ποιήματα που ονομάζω ιστορικά είναι τοποθετημένα, στην πλειοψηφία τους, στην Ελληνιστική περίοδο. Είναι πολύ πιο δύσκολο για μένα να τοποθετήσω τους ήρωές μου στη Βυζαντινή εποχή παρά στην Ελληνιστική. Η Βυζαντινή εποχή, αν και πιο κοντά μου είναι περιοριστική. Ενώ η Ελληνιστική είναι πιο ανήθικος, πιο ελεύθερα, και με επιτρέπει να κινήσω τα πρόσωπά μου της θέλω. Πρέπει να πω ακόμα ότι αισθάνομαι πολύ πιο άνετα στην αρχαία παρά στη σύγχρονη πόλη και σε αυτήν στρέφεται η ποιητική μου δραστηριότητα τη δεκαετία 1911-1921, κατά την οποία τα περισσότερα θέματα τα αντλώ από την ελληνιστική Αλεξάνδρεια».

Ερώτηση: Πως αλλιώς θα χαρακτηρίζατε εσείς τον ποιητή Καβάφη;

Απάντηση: «Είμαι ποιητής του μέλλοντος. Και θέλω να πιστεύω πως το έργο μου δεν θα μείνει απλώς κλεισμένο μέσα στις βιβλιοθήκες σαν ένα ιστορικό τεκμήριο της ελληνικής λογοτεχνικής εξέλιξης.

Τον κύριο κορμό του έργου μου, όπως προείπα, αποτελούν τα ιστορικά ποιήματα, στα οποία ανασύρω από την αρχαιότητα πρόσωπα και περιστατικά, στα οποία αναγνωρίζουμε εκφάνσεις από τη σύγχρονη εποχή της, με απήχηση στο μέλλοντα χρόνο.

Δεν πιστεύω στην ευθύγραμμη τροχιά της Ιστορίας, αλλά στην αέναη κίνηση και στην κυκλική επαναφορά της. Εποχές του παρελθόντος γίνονται καθρέφτες άλλων μεταγενέστερων εποχών, αρχαίοι και μυθικοί ήρωες γίνονται προσωπεία των δικών μας προσώπων. Μέσα από της ανταποκρίσεις του αρχαίου με το σύγχρονο κόσμο, αναδεικνύω τα διαχρονικά, οικουμενικά στοιχεία που συγκροτούν τη ψυχολογία των ατόμων και των λαών και που συνιστούν, τελικά, την κοινή ανθρώπινη μοίρα, την αέναη δραματική ουσία και τραγική διάσταση της ζωής μας».

Δημοσιογραφική ομάδα: Κύριε Καβάφη, σας ευχαριστούμε πολύ για την τιμή που μας κάνατε να μας παραχωρήσετε συνέντευξη.

Κ.Π. Καβάφης: «Κι' εγώ σας ευχαριστώ».

Σημείωση των Συντακτών:

Δύο χρόνια μετά τη συνέντευξη, στις 29 Απριλίου 1933, ο ποιητής Κ.Π. Καβάφης απεβίωσε στο Ελληνικό Νοσοκομείο της Αλεξάνδρειας, από καρκίνο του λάρυγγα. Για την αντιμετώπισή του, είχε μάλιστα ταξιδέψει το 1932 στην Αθήνα όπου υπεβλήθη σε τραχειοτομία, η οποία του είχε στερήσει την ομιλία και επικοινωνούσε πλέον γραπτώς, με τα 'σημειώματα νοσοκομείου'.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ¹

Κ.Π. Καβάφης, *Ποιήματα Α' (1896-1918), Β' (1919-1933)*. Επιμέλεια Γ.Π. Σαββίδη, Ίκαρος, 1973.

Απαντα Κ.Π. Καβάφη, 1863-1933. Επιμέλεια Φ. Φέξης, τόμοι 1 – 6, Φυκίρης, 1983.

Κ.Π. Καβάφης: *Ανέκδοτα Ποιήματα (1882-1923)*. Επιμέλεια Γ.Π. Σαββίδη, εκδόσεις Ίκαρος, 1993.

Κ.Π. Καβάφης: *Αυτόγραφα ποιήματα 1896-1910*. Φωτοστατική ανατύπωση. Ερμής, 2002.

Κ.Π. Καβάφης, *Τα Πεζά*. Οργανισμός Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού, 2003.

Η Βιβλιοθήκη Κ.Π. Καβάφη, Αρχείο Καβάφη, Ερμής, 2003.

Κ.Π. Καβάφης: *Ποιήματα*. Φωτοστατική ανατύπωση α' έκδοσης. Εστία, 2004.

Κ.Π. Καβάφης: *Ατελή Ποιήματα (1918-1932)*. Σχόλια Renata Lavagnini, εκδόσεις Ίκαρος, 2006.

.....
Δασκαλόπουλος, Δ., *Ο βίος και το έργο του Κ.Π. Καβάφη*, Μεταίχμιο, 2013.

Λεχωνίτης, Γ., *Καβαφικά αυτοσχόλια*, Χάρβεϋ & Σία, 1977.

Παπαδοπεράκη, Α., *Η μορφή του Καβάφη*, Παπασωτηρίου, 2002.

Σαββίδη, Λ., *Λεύκωμα Καβάφη*, Ερμής, 1983.

εικονογραφημένες εκδόσεις:

Κ.Π. Καβάφης, *Ποιήματα 1896-1933*. Σχέδια Ν. Χατζηκυριάκου Γκίκα, Ίκαρος, 1966.

Καβάφης, Ποιήματα. Σχέδια Α. Φασιανού, Χριστάκης, 1983.

Ποιήματα Καβάφη, Κ. Π., 1863-1933. Εικονογράφηση Χ. Καράς, Ωκεανίδα, 1990.

Προσωπογραφίες Κ.Π. Καβάφη, Σύνδεσμος Αιγυπτιωτών Ελλήνων, 1995.

Ποιήματα Κ.Π. Καβάφη με σχέδια 12 καλλιτεχνών, Καστανιώτης, 2008.

Κ.Π. Καβάφης. Ζωγραφική Γ. Στεφανάκης, Νέο Επίπεδο, 2009.

Χρόνος και Τόπος. Είκοσι δύο ποιήματα του Κ.Π. Καβάφη: Δώδεκα εικόνες του Χ.Ι. Ξένου, Μουσείο Μπενάκη, 2011.

Ένα Εικαστικό Ταξίδι στα Ποιήματα του Κ.Π. Καβάφη, εκδόσεις Αιγαίον, 2013.

1 Πρόκειται για τα βιβλία που επεξεργάστηκαν οι μαθητές για την υλοποίηση των δράσεων στο πλαίσιο του Διαθεματικού Πολιτιστικού Προγράμματος

Κ.Π. Καβάφη: «ΖΩΓΡΑΦΙΣΜΕΝΑ», Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής Β. & Μ. Θεοχαράκη, 2013.

Κ.Π. Καβάφης – Δώδεκα Μονόφυλλα, Νεφέλη, 2013.

Κ.Π. Καβάφη: *Ιδανικές Φωνές κι Αγαπημένες - Εικονογραφώντας ποιήματα του Καβάφη*, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, 2013.

Ψυχοπαίδης, Γ., **Επάγγελμα: ποιητής. Εικόνες πάνω στο πρόσωπο και την ποίηση του Κ. Π. Καβάφη**, Μεταίχμιο, 2013.

ηλεκτρονικές πηγές:

el.wikipedia.org/wiki/Κωνσταντίνος_Καβάφης

Αρχείο Καβάφη <<http://www.kavafis.gr/kavafology/articles/list.asp>>

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού <<http://www.snhell.gr/lections/writer.asp?id=60>>

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

**Τα Άλογα του Αχιλλέως
Τρώες**

Σακκά Θεοδώρα
Καραμπίκας Παναγιώτης

Γρέβιας Ευάγγελος
Τολιάκη Ευαγγελία – Ζαχάρη

**Ο Βασιλεύς Δημήτριος
Θερμοπύλες
Ιθάκη
Απολείπειν ο θεός**

Γεροδήμου Αναστασία
Δήμου Αικατερίνη
Μπλάτσιος Νικόλαος
Τριανταφύλλου Δήμητρα

Ανδριανή
Καράλη Παναγιώτα

Τσακανίκα Γεωργία

**Αντώνιον
Νέοι της Σιδώνος (400**

Τσούλου Ελένη

Ζαχάρη Ανδριανή

**μ.Χ.)
Υπέρ της Αχαϊκής
Συμπολιτείας
πολεμήσαντες**

Ντούλα Βαρβάρα

Τσόκος Χριστόφορος